

Asociația pentru Politică Externă, împreună cu Friedrich-Ebert-Stiftung, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • AUGUST 2021 • NR.8 (186)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Mădălin Necșuțu, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

1. Vasile Șoimar, deputat PAS și semnatar al Declarației de Independență: **Noi credeam că scăpăm de puterea sovietică, dar nu am scăpat nici pentru o clipă, deoarece „Imperiul” era în noi**
2. Editorial de Victor Chirilă, director executiv al Asociației pentru Politică Externă (APE): **Declarația de Independență: un Testament pentru un viitor mai bun**
3. Cornelia Cozonic, directoarea Centrului de Investigații Jurnalistice din Moldova (CIJM): **Credeam atunci că Moldova se va dezvolta foarte repede și va merge în același ritm cu țările baltice**
4. Iulian Ciocan, scriitor și jurnalist la Europa Liberă: **Nu a trebuit să caut prea mult timp niște motive pentru romanele mele. Ele erau la îndemână, erau în jurul meu**

Știri pe scurt:

Președintele Maia Sandu, a afirmat, luni, pe 23 august, în cadrul unui discurs ținut la Kiev cu ocazia lansării „Platformei Crimeea”, că Republica Moldova va sprijini integritatea teritorială a Ucrainei. „Moldova a fost și va continua să fie partenerul dumneavoastră de încredere. Susținem Rezoluția 68/262 „Integritatea teritorială a Ucrainei” a Adunării Generale a Națiunilor Unite, precum și rezoluțiile sale ulterioare. Republica Moldova este un stat devotat păcii și soluțiilor pașnice, diplomatice. Ca țară, am depins întotdeauna de ordinea regională de securitate bazată pe reguli. De ceva timp, această ordine este în pericol. Subminarea regulilor înscrise în Carta ONU, Declarația universală a drepturilor omului, Actul final de la Helsinki, Carta de la Paris pentru o nouă Europă și alte documente fundamentale ale dreptului internațional este o amenințare la adresa securității tuturor. Ordinea internațională bazată pe reguli, nu utilizarea brută a forței, este singura bază pe care poate fi construită o regiune pașnică și prosperă, în interesul tuturor”, a declarat Maia Sandu. „Platforma Crimeea” este o inițiativă a Kievului menită să atragă atenția comunității internaționale și în același timp să ceară sprijin internațional pentru recuperarea acestui teritoriu anexat ilegal de Rusia în 2013.

Președintele Maia Sandu a marcat, pe 23 august, Ziua comemorării victimelor tuturor regimurilor totalitare și autoritare, instituită în august 2019 de Guvernul pe care ea îl conducea atunci. „Țara noastră s-a alăturat, astfel, deciziei Parlamentului European din 2008, care a declarat data de 23 august - când, în 1939, Uniunea Sovietică și Germania nazistă au semnat Pactul Ribbentrop-Molotov - drept Ziua europeană a comemorării victimelor fascismului și comunismului”, a scris Maia Sandu pe pagina sa de Facebook. De asemenea, șefa statului a vorbit și despre victimele deportărilor staliniste și cele ale lagărelor de concentrare naziste, despre cei care au suferit de pe urma repressiunilor politice, au murit în timpul foametei organizate ori au fost exterminați pe motive religioase și de rasă. „Zeci de milioane de oameni lipsiți de libertate, torturați și uciși doar pentru că s-au pomenit ostacii unor ideologii pentru care viața umană nu avea nicio valoare”, a completat ea.

Circa 65% din cetățenii Republicii Moldova consideră că orientarea actuală a Republicii Moldova este una spre UE, potrivit unui sondaj de opinie realizat de CBS- Research la comanda Centrului de Informare și Documentare privind NATO în Moldova. Rusia a fost menționată de 9% din respondenți și România de aproape 5%. De asemenea, Federația Rusă este cea mai mare amenințare la adresa securității naționale, relevă sondajul care a măsurat și percepția populației privind sistemul de securitate și apărarea al Republicii Moldova. În top mai intră: grupările teroriste, NATO și Statele Unite ale Americii. În caz de probleme de securitate, respondenții au opinia că autorul ar putea veni din partea României, Rusiei și UE. Sondajul este parte a unui proiect mai larg realizat de Centrul de Informare și Documentare privind NATO în Moldova.

Republica Moldova în zodia șanselor de a depăși tranziția interminabilă a ultimilor 30 de ani

La 30 de ani de la declararea independenței, Republica Moldova încă se mai luptă cu o interminabilă perioadă a tranziției. De la conducători care nu s-au ridicat la statura de oameni de stat, la lideri rapace și oameni de afaceri care au intrat în politică pentru a-și proteja interesele pecuniare, Republica Moldova le-a văzut pe toate pe parcursul ultimilor 30 de ani.

Dacă în prima decadă de existență a Republicii Moldova, ca subiect de drept internațional după

declararea independenței de URSS, putem vorbi mai mult sau mai puțin de diletantism politic și lipsă de viziune, în cea de-a două decadă dominată de comuniștii lui Vladimir Voronin se poate afirma că a fost perioada punerii bazelor statului cleptocratic. Unul dominat de un președinte cu valențe dictatoriale în conducerea internă și sovăielnice în materie de politică externă.

Baletul politic executat stângaci pe poante între Est și Vest a lăsat mai degrabă Moldova într-o zonă gri a

incertitudinilor politice.

Conduc după principii inventate chiar de fostul președinte comunist Vladimir Voronin al „vițelului blând” cu două mame, Chișinăul a eșuat în a-și croi un drum ferm pe termen mediu.

Revoluția de la 7 aprilie a consemnat doar o re poziționare a forțelor interne și o falsă impresie de reorientare externă. Compromisurile de alcătuire a celor trei rânduri de Alianță pentru Integrare Europeană (AIE) au scos la iveală doar lupte

► interne pentru controlul fluxurilor de bani din țară, creșterea corupției și adâncirea țării într-un marasm de nedescris.

Ideea de integrare europeană a fost compromisă de cvasi-corupția instalată în Republica Moldova și spolierea resurselor statului de către liderii acestor partide pretins pro-europene. Calea europeană a Republicii Moldova a fost împinsă în derizoriu, iar constituirea binomului Plahotniuc-Dodon din 2016 a consfințit începutul unui nou ciclu politic viciat de interese cleptocratice.

Ulterior, căderea guvernului Pavel Filip în iunie 2019 a adus doar temporar o oază de speranță. Alianța de compromis dintre Partidul Socialiștilor și Blocul ACUM a capotat rapid după numai cinci luni. Într-un timp, socialiștii au acaparat funcțiile-cheie în stat, gonind funcționarii loiali lui Plahotniuc, sub pretextul scoaterii „statului din captivitate”. În schimb, și-au instalat oamenii lor. Forțele pro-europene au fost aruncate în opoziție, iar un nou binom a preluat frâiele puterii printr-o majoritate Dodon-Șor.

Un prim sens al revirimentului pro-european a venit abia după 15 noiembrie 2020, atunci când Maia Sandu a obținut o victorie en-fanfare la prezidențiale în fața lui Igor Dodon, atât în țară, cât și în diaspora. Scorul a fost zdrobitor, iar alegerea Maiei Sandu a deschis jocul mai departe pentru alegeri parlamentare anticipate.

Dezideratul Maiei Sandu și PAS s-a materializat destul de repede, altfel că în aprilie 2021, Curtea Constituțională a dat în cele din urmă undă verde pentru organizarea alegerilor parlamentare ce au fost câștigate la pas de către Maia Sandu și PAS printr-o prelungire practică a mandatului de încredere oferit forțelor pro-europene în toamna anului trecut.

Cu toate acestea, puterea vine și cu o doză mare de responsabilitate. Iar ținta forțelor pro-europene trebuie să fie implementarea Acordului de Asociere cu UE semnat încă din 2014, reforme profunde în toate domeniile și cu precădere în zona justiției și adăugarea unui strop de bunăstare în viața cetățenilor pentru a se merge spre faza finală a acestei interminabile tranziții ce durează deja de 30 de ani. Republica Moldova are nevoie doar să-și mențină neabătută acest curs cel puțin pentru următorul ciclu electoral.

Mădălin Necșușu

Noi credeam că scăpăm de puterea sovietică, dar nu am scăpat nici pentru o clipă, deoarece „Imperiul” era în noi

Vasile Șoimaru, deputat PAS și semnatar al Declarației de Independență

Parlamentarul Partidului Acțiune și Solidaritate (PAS), Vasile Șoimaru, a avut o amabilitate să ne împărtășească o serie de amintiri legate de momentul declarării independenței Republicii Moldova față de Uniunea Sovietică. În calitate de deputat al primului Parlament al Republicii Moldova și semnatar al Declarației de Independență, Vasile Șoimaru a făcut un arc peste timp și ne-a vorbit despre culisele și contextul general al zilei de 27 august 1991. Astăzi, Vasile Șoimaru, a revenit în politică și are ca țeluri politice multe dintre visurile pe care le-a avut și acum 30 de ani. Vă invităm să citiți în continuare cele mai importante fragmente discutate cu dânsul:

■ **Ce amintiri aveți despre ziua de 27 august 1991 și dacă ne puteți explica un pic despre contextul în care a avut loc această rupere de URSS?**

■ Ar fi trebuit să fie un moment înălțător, dar nu știu de ce noi, cei din Republica Moldova, am ajuns să votăm printre ultimii din URSS această declarație de independență. Puciul de la Moscova a început la 19 august 1991, iar noi am votat independența atunci abia peste cinci zile. Doar câteva țări au mai votat independența după noi. Chiar și Ucraina a votat cu o zi înaintea noastră.

La noi au fost indicate mai multe cauze, dar cred că principala chestiune era că nu prea avea cine scrie proiectul Declarației de Independență. Până nu a venit diplomatul de la București, Aurel Preda, acest lucru nu s-a întâmplat. Dânsul a fost un mare diplomat și patriot. El ar fi trebuit să rămână primul ambasador al României la Chișinău, dar nu știu de ce nu era pe placul autorităților de la București, probabil că era un om foarte direct.

Au tot fost încercări de redactare a proiectului Declarației de Independență.

Nu s-a reușit, dar diplomatul Aurel Preda a salvat situația. Cu toate acestea, alții și-au atribuit „drepturile de autor” ale acestei Declarații de Independență.

Aurel Preda a redactat Declarația de Independență, încât în baza ei poți face unirea cu România chiar mâine. Unirea nu s-a realizat atunci din cauza președintelui de atunci de la București, Ion Iliescu. În această chestiune, Snegur era pe locul doi. Dacă Iliescu nu avea frica aceasta de Gorbaciov, lucrurile ar fi putut fi altele. Iar Iliescu nu a putut să facă acest lucru, deoarece de la Moscova nu îi dădeau voie.

Tranziție și oportunism

■ Cum era atmosfera atunci, ce năzuințe aveau oamenii atunci?

■ Noi credeam că scăpăm de puterea sovietică, dar nu am scăpat nici pentru o clipă de ea. Nu am scăpat, deoarece „Imperiul” era în noi. Declarația de independență a fost votată și semnată de 277 de deputați, iar imnul „Deșteaptă-te, române!” a fost votat de 304 deputați.

Imnul a fost votat atunci inclusiv de cei care erau împotriva declarării independenței. Nu au votat neapărat pentru că știau semnificația versurilor, dar le-a plăcut pur și simplu. Așa cum vă ziceam, Declarația de Independență a fost votat de 277 de oameni, dar apoi a apărut o cifră stranie de 278. Atunci, președintele ședinței Parlamentului, Alexandru Moșanu, a anunțat 277 de oameni care au votat, dar acum în toate sursele deschise se atesta cifra de 278, care nu este reală. Probabil putem înțelege un adaos de un om prin faptul că, mai târziu, acestor deputați care au votat declarația li s-a oferit Ordinul Republicii, cea mai înaltă distincție în stat.

Unii dintre cei care au semnat atunci Declarația de Independență au devenit

și membri de onoare ai Academiei Române, directori la Institutul Cultural Român, etc. Ații s-au îmbogățit, unii s-au făcut comuniști și așa mai departe. Aceștia toți sunt oamenii care au făcut Independența. Alții, așa cum a fost și cazul lui Igor Dodon mai târziu, au continuat să trăiască bine cu Moscova și de acolo au avut mai beneficii. Mai există și o categorie de oameni care au avut beneficii simultan și de la Moscova și de la București. Unii dintre ei sunt cei care l-am votat pe președintele Vladimir Voronin în aprilie 2005.

În concluzie, mare lucru nu s-a ales din acel moment. Noi ne considerăm independenți, dar nu suntem din punct de vedere economic. Astăzi, suntem încă foarte dependenți de gazele rusești pentru care plătim către Gazprom prețuri mai mari decât Germania sau orice altă țară din UE. Totuși, eu cred că independența Republicii Moldova a fost ulterior de două ori furată. Prima dată în 1994, atunci când au venit la putere agrarienii, un fel de comuniști mascați. Ei au fost cei care au băgat în Constituție articolul 13 ce face referire la „limba moldovenească” și au divizat societatea. Chiar și până astăzi se văd consecințele acestei decizii.

Rămânem divizați și astăzi, deoarece nu este schimbat acest articol 13. Dacă am mai fi avut cinci voturi, pe lângă cele 63, puteam schimba Constituția. Din păcate, aceste cinci voturi au fost smulse PAS-ului de așa-numiții naționaliști de la București. Astfel, am fi putut rezolva această problemă odată și pentru totdeauna, deoarece atunci când vin alegerile ea re apare automat și divizează oamenii.

■ La ce sperau oamenii acum 30 de ani, domnule Șoimaru? De ce nu s-a reușit și cine ar fi actori care nu au putut face mai mult pentru Republica Moldova?

■ Sperau la o viață mai bună și că o să fim mai liberi. O bună parte din oameni

erau convinși că în sfârșit va avea loc unirea cu România. Dar, cred că mulți dintre liderii politici de atunci nu erau curați și asta s-a văzut mai târziu, nu atunci la 27 august 1991.

În 1994, ne-au încetinit agro-comuniștii care făceau jocul „Imperiului”, iar a doua oară a fost furată independența la 2001, atunci când la putere a venit Voronin. Cu toate acestea, cele mai rele lucruri s-au întâmplat pentru Republica Moldova în 2011-2012, atunci când a venit la putere Alianța pentru Integritate Europeană (AIE), în frunte cu Plahotniuc, Filat și Ghimpu. Aceasta este a treia grupare politică care a furat independența Republicii Moldova. Nopti în șir votau scheme de corupție.

Probleme economice și cauzele pauperizării Republicii Moldova

■ Ce s-a întâmplat cu economia în ultimii 30 de ani?

■ A fost distrusă toată. Nu s-a întâmplat nimic bun. În 1989, noi am atins cel mai înalt nivel economic. Apoi au urmat căderi uriașe în economie. Produsul Intern Brut s-a micșorat de trei ori ca volum până în 1999. În circa 10 ani, a scăzut, așa cum vă spuneam, s-a redus de trei ori.

Cauzele se regăsesc în perioada de tranziție, dar în primul rând este vorba de liderii care au condus. În iunie 1992 a fost alungat Guvernul lui Valeriu Muravschi, iar de la Moscova a fost parașutat alt guvern în frunte cu Andrei Sangheli. Acesta era un guvern mediocru, care avea în componență doar patru intelectuali, dar aceștia nu au putut schimba nimic. Astfel, până în 1997-1998, acest guvern a avut un efect dezastruos pentru economia țării. A avut loc o scădere drastică după care nu ne putem reveni nici astăzi. Astăzi, în 30 de ani, noi nu am atins nici măcar nivelul pe care îl aveam în 1989.

Noua guvernare are nevoie de o creștere anuală de 12% ca în următorii patru ani să se ajungă la nivelul anilor 1989. Din păcate, suntem cel mai sărac stat din Europa. Suntem la nivelul Ucrainei, dar aceasta este totuși puternică ca stat. Cândva eram de două ori mai bogați decât Albania, dar acum și ei ne-au lăsat în urmă. Acolo am ajuns. Ei au două-trei autostrăzi, iar noi de abia reparăm drumurile aici. Suntem menținuți în sărăcie, deoarece în sărăcie se votează trecutul. Oamenii votează comunismul în situația aceasta grea în care ne aflăm acum.

Dacă vom reuși în acești patru ani să facem ceva serios, să pornim proiecte pentru populație, să schimbăm poate ecartamentul căilor ferate măcar până la Chișinău pentru a lega aceste căi ferate de Europa, atunci lucrurile se vor schimba în bine. Noi avem nevoie de cale ferată, care este cel mai ieftin mijloc de transport. Noi nu avem nicio perspectivă economică ca să avem mărfuri.

Hobby-ul meu este statistica. Am terminat facultatea cu 50 de ani în urmă, exact în 1971, și de atunci urmăresc aceste statistici.

■ Există o oază de speranță azi în privința economiei, ținând cont că exporturile Republicii Moldova merg peste 66% spre UE, asta după ce Rusia a impus un embargo economic Chișinăului în 2013?

■ Tot răul a fost cumva spre bine. Norocul nostru a fost că UE ne-a întins o mână de ajutor, iar România în primul rând. Dacă nu se întâmpla acest lucru, atunci chiar ne era rău. Rusia ne-a lovit nu doar prin interzicerea importurilor din Republica Moldova, dar și cu prețul la gaze și curentul electric de la centrala de la Cuciurgan.

Transnistria la masa marilor negocieri

■ Ce înseamnă acești 30 de ani pentru dosarul transnistrean? Mai aveți vreo speranță că această regiune de dincolo de Nistru se va mai alipi de facto Republicii Moldova?

■ Există mai mulți factori în acest dosar, iar noi nu ne putem dezice de această „coadă de șopârlă”. În cel mai rău caz, noi am putea să participăm la un schimb cu Ucraina. Eu cred că UE ar putea convinge cumva Ucraina să facă niște cedări.

Totuși, noi nu ne putem dezice de această regiune. Există acolo încă un potențial economic și industrial mare. Sunt acolo, de asemenea, terenuri agricole foarte bune. Este câmpie dreaptă și mult cernoziom. Soluția cred că trebuie „cumpărată”. Nu știu dacă cu bani sau altfel. Poate dacă nu ar fi Germania atât de prietenoasă cu Kremlinul, s-ar găsi mai ușor o soluție pe acest dosar.

Problema este că Rusia menține cu gaze primite gratis această regiune. Și noi plătim pentru asta. Acolo, peste Nistru, gazul este gratis, iar nouă la Chișinău, Gazpromul ne livrează gaz cu unul dintre cele mai mari prețuri din Europa.

În cadrul vizitei recente efectuate la Chișinău, șeful adjunct al Administrației Prezidențiale de la Moscova, Dmitri Kozak, a afirmat că dosarul transnistrean este o chestiune internă a Republicii Moldova. Întrebarea mea este cum poate fi doar una internă a Republicii Moldova, când Rusia are mii de militari în Transnistria. Problema constă și în munițiile sovietice depozitate la Cobasna. În caz de accident, acolo sare totul în aer. Vor ajunge schije până la București. Cheia pentru acest dosar este la puterile mari.

■ Ce veți face în continuare în această guvernare?

■ Acum este ultima șansă a noastră. Nu ne va mai crede nimeni dacă nu se schimbă lucrurile în următorii patru ani de zile. S-a terminat cu democrația. Este o hoție inimaginabilă în țară. În 2001, fostul președinte Mircea Snegur a atacat electoratul spunând că electoratul a ales greșit votându-l pe Voronin. Dar atunci a fost vorba de un vot de blam dat celor de dinaintea lui Voronin.

Acum au fost date 63 de mandate Maiei Sandu în care lumea are încredere. Nu vom ceda niciun pas cu acest Procuror General și mergem până la capăt. Pot să ne critice toți, dar noi trebuie să scăpăm de el, deoarece el este frâna numărul unu. În spatele lui s-au așezat toate personajele oneroase din Republica Moldova. Stau acum socialiștii și comuniștii și toți hoții care acum se ascund prin alte țări. Și de aceea el nu poate renunța.

■ Cât de grav este acest fenomen al emigrației din Republica Moldova? De ce credeți că a plecat lumea din Republica Moldova și dacă mai sunt speranțe ca ei să se întoarcă?

■ Dacă s-ar porni niște lucruri pozitive, o parte din diaspora se va întoarce. Unii dintre ei așteaptă să fie chemați la posturi. Au fost aduși mulți specialiști moldoveni pe la mai multe ministere și în Parlament. Trebuie și un pic de răbdare.

Da, fenomenul migrației există. Și din România au plecat cinci milioane, iar de aici din Republica Moldova au plecat circa un milion de oameni. În procente, de aici au plecat totuși mai mulți. Dintr-un punct de vedere, asta nu e cel mai rău lucru. Să vedeți și acei oameni care au plecat cum anume se uită la diverse lucruri. Probabil ați văzut cum s-au organizat la alegerile prezidențiale și parlamentare. Ei vor să schimbe lucrurile. Dar în același timp, observ că ei nu se aventurează să investească aici, deoarece există o lipsă de încredere, dar ar fi tare bine dacă ar face acest lucru. Mai ales în agricultură.

■ Vă mulțumim!

Editorial

Declarația de Independență: un Testament pentru un viitor mai bun

La 27 august 1991, Parlamentul de la Chișinău a adoptat Declarația de independență a Republicii Moldova. Anul acesta se împlinesc 30 de ani de la cea istorică și plină de speranțe zi. Cu regret, însă, pentru o mare parte a societății noastre, va fi o sărbătoare cu mult gust amar, o sărbătoare umbrită de decepții.

Festivitățile anunțate de autorități cu această ocazie nu vor estompa dezamăgirile noastre. E greu să te bucuri de o zi atât de importantă din istoria noastră recentă, când o treime din populația țării a luat calea prierbiei în căutarea unui trai decent; când economia țării, dominată de monopoluri și scheme tenebre, îi sărăcește pe moldoveni; când statul de drept e putred de corupt; când justiția îi protejează pe marii corupți; când armata rusă staționează în continuare ilegal pe teritoriul țării; când țara e sfâșiată de separatism; când autoritățile constituționale subvenționează regimul separatist de la Tiraspol; când Limba Română nu-și are încă locul meritat în Constituția țării, etc. Idealurile enunțate de Declarația de Independență au fost desacralizate, tranzacționate, ignorate sau trădate de mai toate guvernările și generațiile de politicieni care s-au perindat în țara noastră până în prezent. Iar o bună parte a clasei noastre politice, nostalgică după vremurile sovietice și auto-declarată stalinistă doar după ce independență a devenit un fapt împlinit, a făcut tot ce-i stă în puteri pentru a discredita și a da uitării Declarația de Independență în memoria colectivă a moldovenilor.

Pentru a-și atinge scopul lor infam, "stalinistii de sorginte leninistă" nu au ezitat să lase pradă focului actul original al Declarației de Independență, în timpul protestelor din aprilie 2009, care au răvășit sediul Parlamentului de la

**Victor Chirilă, director executiv al
Asociației pentru Politică Externă
(APE)**

Chișinău. Nu cred că a fost un simplu și regretabil accident. Dimpotrivă, consider că a fost un act premeditat, un sacrilegiu. Vă întrebați de ce?

Pentru că prin Declarația de Independență votată la 27 august 1991, moldovenii au cucerit două drepturi esențiale, inalienabile pentru viitorul lor, două drepturi deloc pe placul fostei metropole sovietice și acoliților săi de la Chișinău: 1) Să construiască un stat suveran, independent, dar și democratic; și 2) Să hotărască prezentul și viitorul acestui stat fără nici un amestec din afară în conformitate cu „idealurile și năzuințele sfinte ale poporului în spațiul istoric și etnic al devenirii sale naționale”.

În esență, aceste două drepturi fac din Declarația de Independență a Republicii Moldova un adevărat testament lăsat nouă și viitoarelor generații de părinții noștri. Întrebarea zilei este, totuși, dacă noi mai suntem în măsură să realizăm aceste idealuri sacre, dacă ne mai putem ridica la înălțimea aspirațiilor părinților noștri.

La 11 iulie 2021, am demonstrat cu toții că nu suntem indiferenți de testamentul independenței noastre, că ne pasă de viitorul Republicii Moldova și de noi înșine. Ne-am mobilizat, ne-am unit și am ales o nouă clasă politică, tânără, integră și, cred, ambițioasă pe măsura idealurilor Declarației de Independență, care este, în fond, chezașia viitoarelor noastre împliniri naționale. Acest lucru mă face să privesc cu optimism spre viitor și, ca și mulți concetățeni, la 27 august, voi celebra idealurile Declarației de Independență înscrise lapidar în memoria noastră colectivă. Iată de ce ele nu vor arde niciodată, dimpotrivă vor dăinui mereu în inimile și gândurile noastre.

Credeam atunci că Moldova se va dezvolta foarte repede și va merge în același ritm cu țările baltice

Cornelia Cozonac, directoarea Centrului de Investigatii Jurnalistice din Moldova (CIJM)

Directoarea Centrului de Investigatii Jurnalistice din Moldova (CIJM), Cornelia Cozonac, a avut amabilitatea să ne împărtășească câteva amintiri legate de ziua de 27 august 1991, atunci când Republica Moldova și-a declarat independența față de defuncta Uniune Sovietică. Studentă în anul IV la jurnalism, ea și-a continuat vocația de militantă pentru schimbare și a asistat din postura de jurnalist la toate transformările produse în societatea moldovenească în ultimele trei decade. În calitate de ziarist, s-a dedicat jurnalismului de investigație, scoțând la iveală, alături de echipa ei de la CIJM, foarte multe cazuri de corupție în aproape două decenii de funcționare a Centrului pe care îl conduce. Vă invităm să citiți în rândurile care urmează ce anume a însemnat pentru Cornelia Cozonac ultimii 30 de ani din istoria Republicii Moldova.

■ Sunteți presă din anii '90. Cum vedeți această perioadă de circa 30 de ani de la independență din perspectiva presei din Republica Moldova- s-a dezvoltat ea la standarde democratice sau nu, și care ar fi principalele cauze?

■ În perioada aceasta de 30 de ani de la declararea independenței de către Republica Moldova, ca și toată republica, presa a trecut prin diferite transformări. Desigur, s-a dezvoltat și s-a ridicat la standarde mai înalte. Dacă în anii '90 erau doar câteva ziare, unele dintre ele care activau și în perioada sovietică s-au

transformat în niște ziare independente. A început să apară treptat presă independentă și prin raioane. Pe de altă parte, jurnalism de investigație nu exista. Anchetele se făceau după modelul sovietic. Practic, jurnalismul după modelul occidental a început undeva mai aproape de anii 2000.

În 2003, noi am constituit Centrul de Investigatii Jurnalistice din Moldova (CIJM) care a fost prima organizație de media în care jurnaliștii făceau și presă, în sensul de promovare a presei libere, aducând și anumite standarde în presă. CIJM a venit și cu prima

echipă de investigație. De atunci, ne-am dezvoltat ca echipă, am realizat foarte multe investigații. Au crescut între timp și alte echipe de jurnaliști de investigații și acum putem spune că avem câteva echipe bune de jurnaliști de investigații.

Undeva prin 2009 au început să se dezvolte televiziuni în care aveau să apară emisiuni de dezbateri, talk show-uri care până atunci nu prea existau. Era doar televiziunea de stat și câteva televiziuni mici independente. De la acea dată putem vorbi și de dezvoltarea televiziunii.

E adevărat totuși că o bună parte din presă a fost influențată politic. Întotdeauna au existat media care de fapt erau finanțate de oligarhi și anumiți lideri politici și partide, și făceau politica acelor partide. Practic, nu putem să vorbim despre un jurnalism obiectiv și de calitate la acele televiziuni. Din păcate, presa care a susținut partidele politice a fost majoritară, iar presa independentă s-a descurcat destul de greu în perioada aceasta de 30 de ani.

Activism din studenție

■ **Ce amintiri aveți cu această dată de 27 august 1991? Cum era atmosfera și cum s-a văzut acest eveniment de desprindere de Uniunea Sovietică prin ochii unei tinere studente la jurnalism?**

■ Eu erau studentă în anul IV la Jurnalism și ultimii ani de dinaintea acestui eveniment au fost marcați de mișcarea de eliberare națională. Noi, studenții, am participat la toate manifestările, acțiunile publice de protest și marșurile care erau organizate. Îmi amintesc un protest foarte mare înainte de declararea independenței. În fața Parlamentului încă era monumentul lui Engels și Marx, cu ei doi pe bancă. Îmi amintesc că era foarte multă lume și se încerca forțarea intrării în Parlament. Erau foarte mulți polițiști, mulțimea însă a rupt cordonul de polițiști și a forțat ușile, iar eu și alți colegi ne-am pomenit lângă monumentul respectiv. Mulțimea ne împingea și ne împingea peste el și țin minte că ne-am lovit foarte tare la picioare. Eram cu câteva colege, iar norocul nostru a fost că niște polițiști au înțeles că ne strivea mulțimea și ne-au ajutat să ne ridicăm și să ieșim de acolo. Ulterior, am mers la medicul universității, care era un susținător al Mișcării de Eliberare Națională. El ne-a acordat ajutorul necesar și ne-a dat niște zile libere. Eram cu picioarele vinete. Nu știu ce se întâmpla cu noi, dacă acei polițiști nu înțelegeau ce se

întâmpla cu noi acolo, căci era foarte mare zgomot și nu te putea auzi nimeni nici dacă țipai.

■ **Ce a însemnat pentru tinerii de atunci acest moment. La ce se visau atunci și câte din aceste vise s-au împlinit sau poate nu de atunci pentru mulți dintre ei?**

■ Credeam atunci că Moldova se va dezvolta foarte repede și va merge în același ritm cu țările baltice. Speram că în câțiva ani ne vom putea numi europeni și că ne vom desprinde definitiv de spațiul ex-sovietic. Speram că ne vom uni cu România mult mai repede. Atunci, mișcarea pentru unire era mult mai viguroasă. Se vorbea atunci că unirea se va face foarte repede.

Dar vedem astăzi, la 30 de ani distanță, că nici acum nu s-a făcut unirea așa cum am sperat. Multe din idealurile de atunci au suferit pentru că multă lume a rămas dezamăgită de conducerile care au fost la putere în următorii ani și s-a pierdut foarte mult din acel elan care era în anii '90.

Îmi aduc aminte că foarte multă lume venea pe jos la Chișinău la proteste din multe raioane. Mergeau toată noaptea pe jos ca să fie dimineața la protest. Era o energie extraordinară - una de libertate, care îți dădea foarte multe speranțe de schimbare totală, de reîntregire a neamului, de instituire a limbii române. Noi deja de prin anul III încercam să scriem în grafie latină. Până atunci scriam cu grafie chirilică cuvinte în limba română. De prin anul II de facultate apăruseră mai multe cărți în limba română și în grafie latină. Dar erau foarte puține. Apropo, eu cumpăram cărți în grafie latină din diferite orașe ale Uniunii Sovietice. Atunci erau niște magazine care se numeau „Drujba” (prietenie -n.r.) și în aceste magazine erau cărți în diferite limbi, printre care și română.

Eu făceam sport atunci și călătoream de la facultate la competiții sportive. Călătoream chiar și pe cont propriu cu colegele pentru că era foarte ieftin să călătorești în țările din Uniunea Sovietică. Erau destul de ieftine biletele la avion. Luam bilete pentru studenți care erau la jumătate de preț și puteam călători ușor.

În toți anii aceia mi-am adunat foarte multe cărți în grafie latină pe care le-am citit și pentru facultate și pentru istoria universală.

■ **În opinia Dvs, de ce durează această perioadă de tranziție atât de mult, sunteți optimistă că de data aceasta Republica Moldova va reuși să facă pasul acela mult visat spre UE și standardele ei de dezvoltare?**

Am fost întotdeauna o optimistă. Cu fiecare ciclu electoral am așteptat și sperat că se vor schimba lucrurile. Din păcate, am ajuns să trecă de fiecare dată acei patru ani de câteva ori, fără mai schimbări. Acum sunt mai multe speranțe cu noua conducere de la Chișinău, cu o majoritate pro-europeană stabilă și să sperăm că vor avea suficient curaj să schimbe lucrurile odată și pentru totdeauna în Republica Moldova și apoi să ia calea integrării europene.

De aceasta noua putere trebuie să fie fermă în această năzuință. Din păcate, noi suntem într-un spațiu puternic influențat de Rusia. Chiar dacă Republica Moldova nu a fost mereu importantă pentru Rusia, ea a ținut-o în raza sa de influență tocmai pentru a negocia cu Occidentul anumite condiții. Sau pur și simplu pentru a împiedica Ucraina să meargă mai departe sau pentru a o folosi ca zonă tampon în această regiune de unde poate influența Europa și probabil poate pune anumite condiții pentru Statele Unite.

Aici s-a investit destul de mult. Moldova fiind o țară mică, investițiile rusești nu

sunt atât de mari în comparație cu cele ale altor țări, dar suficiente ca să ne țină sub influența Moscovei și să încerce diverse manipulări cu această regiune pentru a stabili anumite condiții. Acest lucru s-a făcut prin oameni care mereu au fost în slujba Rusiei.

Mirajele îmbogățirii ilicite din avutul statului

■ **Scriseți investigații jurnalistice de peste 20 ani. Ați văzut și ați scris despre multă corupție. De ce nu au reușit liderii din Moldova să ajungă la postura de om de stat și au fost mai mult niște cleptomani cu interese mărunte?**

■ Acest lucru s-a întâmplat pentru că nivelul de corupție a fost întotdeauna unul ridicat. Mecanismul de corupție din instituțiile de stat funcționează foarte bine fără a face rabat. Este un mecanism care înghite relativ ușor persoanele care încearcă să schimbe lucrurile. Dacă sunt altfel decât cei care participă la schemele de corupție, acestea sunt înghițite sau sunt aruncate din sistem.

Acest sistem funcționează foarte bine. Să sperăm că acum, când există o majoritate puternică pro-europeană, acest lucru nu va mai merge. Înainte de situația de azi, oameni cădeau pradă rapid respectivului sistem, atunci când erau ademiniți cu bani sau alte favoruri. Orice putere care a fost, chiar dacă au venit cu promisiuni de schimbare și cu promisiuni anti-corupție, foarte repede au pierdut lupta cu corupția. Fie că nu au fost suficient de pregătiți, fie că nu au fost suficienți de buni în ceea ce voiau să facă. Până la urmă au ajuns să cadă pradă schemelor de corupție. De aceea nu au mai reușit să ducă până la final lupta cu corupția.

■ **La 30 de ani distanță, credeți că reforma justiției și eradicarea corupției va fi un proces mai ușor cu noua guvernare, sau sistemul acesta profund**

corupt se va apăra cu stoicism și va cădea mai greu?

■ Acum există șanse reale extrem de mari de a schimba situația, deoarece această nouă putere este formată din oameni care nu au trecut prin scheme de corupție. Având o putere absolută, ei pot desfășura acum o campanie reală anti-corupție în toate structurile. Dacă vor exista exemple foarte bune că așa nu se mai poate și nu mai merge ca până acum, lucrurile se vor schimba.

Populația a dat acest vot masiv pentru prima oară. Eu trebuie să recunosc că nu am crezut în succesul acestei strategii a Maiei Sandu și a Partidului Acțiune și Solidaritate (PAS). Mă temeam de alegătorul nostru care este foarte imprevizibil și uneori poate vota cum nu te aștepti. Am mai avut cazuri în 2001, atunci când au adus la putere comuniștii cu 71 de mandate în Parlament.

Apoi s-a răsturnat situația cu Partidul Democrat, asta după ce la putere a venit PLDM-ul cu promisiuni foarte mari pe partea de luptă cu corupția. A apărut atunci Plahotniuc în sfera politicului. În general, este dificil să poți anticipa cum va vota cetățeanul de rând în anume alegeri. Dar faptul că acum lumea s-a unit și a dat vot unui partid ca să schimbe situația, asta înseamnă că cetățenii și-au pus speranța într-un partid care să schimbe această stare de fapt.

PAS-ul și Maia Sandu au o șansă unică de schimbare și de a face istorie pentru Republica Moldova în stabilirea unui curs pro-european. Nu va fi ușor, deoarece schemele de corupție despre care vă vorbeam anterior funcționează în continuare extrem de bine. Ele vor funcționa și oamenii corupți vor opune rezistență. Ei voi căuta să vină cu noi scheme și să compromită anumite acțiuni ale guvernării și anumite persoane. Dar dacă la nivelul celor care conduc acum țara se vor stabili niște

priorități foarte clare de integritate și respingere a oricăror fapte de corupție și încercări de a compromite, aceste încercări de compromitere nu vor avea succes. Dar, de data aceasta cred că le va reuși să facă ce și-au propus, deoarece, cetățenii i-au investit cu încredere foarte mare.

Carieră din pasiune

■ **În 1991 erați foarte tânără, dacă ați fi știut ce urma în viitorii 30 de ani ați fi rămas să luptați sau ați fi plecat spre orizonturi poate mai bune, așa cum fac mulți tineri din ziua de astăzi?**

■ Mie întotdeauna mi-a plăcut ceea ce am făcut. Eu fac jurnalism și nu m-am plictisit nicio zi de când am terminat facultatea. Îmi place profesia și ceea ce fac în fiecare zi și cred că oricum aș fi ales acest drum și rămâneam în jurnalism. Eu cred că am realizat multe, dar desigur că am așteptat mult că lucrurile se vor schimba căci vreau și eu un viitor mai bun pentru copilul meu. Acum sunt perspective să studiezi în străinătate, dar și să revii în Moldova și să încerci să lucrezi.

Eu de multe ori am spus că, din 1992, am putut să fac jurnalism real, independent și onest, la modul profesionist. Deci, s-a putut. Poate trebuia să fim mai mulți ca să schimbăm poate mai repede lucrurile în țară. Dar nu regret nicio secundă că am rămas în Republica Moldova. Eu îmi iubesc foarte mult țara și sper ca într-o zi să fim una și mai mare împreună cu România, așa cum am fost cândva. Această perspectivă este mai aproape ca niciodată.

Întreaga mea activitate a fost marcată de faptul că în anii studenției eram pe baricade și am rămas activă încă de atunci. Eu sunt mulțumită că am fost parte a unei bucați de istorie contemporană a Republicii Moldova.

■ **Vă mulțumesc!**

Nu a trebuit să caut prea mult timp niște motive pentru romanele mele. Ele erau la îndemână, erau în jurul meu

Lulian Ciocan, scriitor și jurnalist

Domeniul culturii a fost cu siguranță mai degrabă unul neglijat în cei 30 de ani care s-au scurs de la declararea independenței Republicii Moldova față de URSS. Am stat de vorba cu scriitorul Lulian Ciocan, cel care se poate lăuda cu 10 romane, multe dintre ele traduse și în afara țării în mai multe limbi de circulație internațională. Dânsul ne-a împărtășit din bucătăria literaturii basarabene contemporane și ne-a explicat condiția scriitorului moldovean și probleme cu care se confruntă. Vă invităm să citiți interviul pe larg cu scriitorul și jurnalistul Europa Liberă, Lulian Ciocan.

■ Domnule Ciocan, aș vrea să facem o întoarcere în timp și să ne spuneți ce vă amintiți Dvs. legat de ziua de 27 august 1991 și declararea independenței Republicii Moldova față de URSS?

■ Au trecut niște ani de atunci și îmi este greu să-mi amintesc cu exactitate ce s-a întâmplat în ziua aceea. Cu toate acestea, țin minte că a fost o zi foarte frumoasă. Eram entuziasmat de faptul că se prăbușește „imperiu răului”, ca să parafrazez un președinte american. Eram unul dintre tinerii foarte activi, participam la tot soiul de întâlniri

ale cetățenilor care voiau prăbușirea Uniunii Sovietice. Așadar, îmi amintesc că am trăit o mare bucurie. Senzația era că începe o eră nouă, că de acum încolo vom trăi altfel și va veni un șir întreg de bucurii. După puțin timp, mi-am dat seama că m-am înșelat.

■ Care era atmosfera și care era visurile tinerilor de atunci? La ce sperau ei mai exact?

■ Eram niște tineri idealiști. Mulți dintre noi eram studenți, eram romantici și idealiști și ne imaginam că odată cu prăbușirea Uniunii Sovietice totul va merge foarte bine. Mulți dintre noi își imaginau chiar o unire cu România. În acea perioadă, trebuie să precizez acest lucru, ideea unirii cu România plutea în aer. Părea destul de probabilă. Nouă, acestor tineri romantici și idealiști, unirea ni se părea o soluție în situația complicată de atunci.

Greșeli politice

■ În cărțile Dvs. ați abordat cumva acest moment? Dacă da, povestiți-ne, vă rog, cum v-ați imaginat acest moment al declarării independenței față de URSS?

■ În romanul „Tărâmul lui Sașa Kozak”, pe care mulți îl denumesc un roman al tranziției, descriu anii '90 care au urmat după proclamarea independenței. Am un episod acolo în care este vorba despre mitingurile din anii '88 - '89, cele care au condus

la prăbușirea Uniunii Sovietice. Și am acolo niște personaje idealiste, moldoveni care doreau prăbușirea Uniunii Sovietice, dar și niște protagoniști care văd lucrurile din perspectiva unor minorități care cumva se opuneau trend-ului anti-sovietic.

Am încercat să văd revoluția din mai multe perspective și cred că mi-a reușit. Impresia mea este acum, după trecerea mai multor ani, că s-au comis multe greșeli atunci. Și anume că, de fapt, cei care au venit la putere au fost îmbătați de putere. Mulți dintre ei s-au lăsat prinși de jocuri politicianiste și nu s-au ridicat la înălțimea momentului. Mai precis, nu au făcut ceea ce ar fi trebuit să facă și s-au comis multe greșeli chiar în relația cu minoritățile, din punctul meu de vedere.

Ce a urmat apoi cu Transnistria cred că s-a produs și din cauza unor greșeli comise de deputații de atunci.

■ Ce a însemnat desprinderea de URSS pentru scriitorii basarabeni? A fost cumva poate un reviriment, poate o impulsioneare să scrie în limba română? Cum s-a văzut acel moment? Din punct de vedere cultural și mai ales pentru scriitorii basarabeni, cum au fost acești ultimi 30 de ani? Au fost ei unii prolifici sau nu?

■ Într-un fel, da. Pentru că cei 30 de ani care au urmat au fost foarte bogați în planul creației, în sensul că îți ofereau o sumedenie de teme și motive. Această realitate post-sovietică era foarte ofertantă. Un scriitor avea ce să decupeze din ea și ce să pună în narațiunile sale. Nu a trebuit să caut prea mult timp niște motive pentru romanele mele. Ele erau la îndemână, erau în jurul meu. Le luai, dădeai frâu liber fanteziei și imediat îți apărea o narațiune incitantă.

Pe de altă parte, au fost ani complicați pentru că, dacă la început scriitorii

aveau un rol important în societate și erau văzuți ca niște îndrumători ai mulțimilor, ulterior rolul lor social s-a diminuat, iar acum suntem într-o perioadă în care am fost totalmente eclipsați de bloggeri, de vedete recente, influenceri. Mulți dintre aceștia destul de superficiali.

Scriitorii nu mai au practic niciun rol în societatea moldovenească de astăzi. Atât cei slabi, cât și cei care fac ceva notabil. Acesta este paradoxul. Așadar, nu se mai face această distincție. Fie că ești un scriitor profesionist și faci ceva important, ceva notabil, fie că ești un scriitor mediocru, un neica-nimeni care scrie niște texte stupide. Deci, toți sunt băgați în aceeași oală. Așa văd eu lucrurile. Până la urmă, chestia asta nu te împiedică foarte tare, dacă ești un scriitor adevărat și știi ce vrei să faci și ai niște proiecte pe care le realizezi cu îndârjire.

Dar faptul că rolul scriitorului, al unui intelectual, nu mai este așa de important mi se pare cumva o defecțiune din punct de vedere social. Eu cred că un scriitor ar putea spune lucruri nu mai puțin interesante decât un politician, un analist politic sau chiar un jurnalist.

Lipsă de sprijin și interes minim

■ Credeți în ultimii 30 ani politicienii au dat suficientă atenție dezvoltării culturii sau nu? Ce ar fi putut face dânsii poate mai bine în acest sens?

■ Din păcate, nu au făcut prea multe. Trebuie să spunem acest lucru. Și pot să pornesc de la experiența mea personală. Sunt scriitor și am în acest moment zece romane traduse în străinătate. Șase dintre ele au fost traduse cu sprijinul Institutului Cultural Român (ICR), o instituție de la București care m-a ajutat pe mine, scriitor basarabean, să public romane

în străinătate. Statul moldovenesc nu m-a ajutat cu nimic.

Înțeleg că a fost o perioadă complicată, că în Moldova este greu. Dar noi cumva am fost lăsați de izbeliște și nu cred că domeniul culturii este cel mai puțin important. Este un domeniu care ar fi trebuit sprijinit cât mai bine. O țară se face remarcată în străinătate nu doar prin vinuri și nu știi ce alte realizări mai avem pe aici, ci și prin cultură. Poate că celelalte domenii ale culturii au fost sprijinite mai bine. Eu vorbesc în special despre literatură și mi se pare că ea a fost lăsată în voia sorții.

■ În opinia Dvs, a fost folosită sau nu limba română ca instrument în războaiele hibride duse aici de Moscova?

■ Probabil. Simplul fapt că limba română nu a fost recunoscută ca limbă de stat și în tot acest răstimp am avut în Constituție acest articol 13 prin care se zicea că limba de stat este „limba moldovenească” s-ar putea să fie și o urmare a influenței Moscovei. Eu nu prea cred că Moscovei i-ar conveni să avem aici în Constituție limba română. Pe de altă parte, nici guvernanții moldoveni nu au fost foarte consecvenți în a repune în drepturile ei firești limba română.

■ Dar avem o decizie a Curții Constituționale care spune că Declarația de Independență este un act juridic ce se prevalează de Constituție și limba română este cea care ar trebui consființată ca limba de stat, indiferent dacă articolul 13 stipulează această „limbă moldovenească”?

■ Exact, Parlamentul nu a făcut nimic în acest sens. Până la urmă, Parlamentul nu a votat ca să avem în Constituție trecută denumirea de „limba română”.

Îmi amintesc de politicianul Marian Lupu (fost președinte al Parlamentului – n.r.) care zicea că limba pe care o vorbim este „română”, dar putem să îi zicem și „moldovenească”. Așadar, toți politicienii au evitat cumva să se pronunțe tranșant în această privință pentru că își dădeau seama că, în clipa în care vor spune răspicat că vorbim „limba română”, vor avea de suferit în plan politic și nu vor mai culege dividende la alegeri. Asta era de fapt problema.

Fără regrete

■ **Dacă ați fi știut ca tranziția avea să dureze atât de mult în Republica Moldova, iată deja ne aflăm la 30 ani distanță, ați fi ales să rămâneți aici sau poate ați fi emigrat în alte țări, așa cum probabil au făcut-o unii colegii sau prietenii de-ai Dvs?**

■ **Îmi trece des acum prin minte gândul că ar fi trebuit poate să plec de aici. Pe de altă parte, ar fi fost complicat să-mi părăsesc părinții sau prietenii. În general, este destul de greu acum, la vârsta pe care o am, să mă las dominat de regrete, și nici nu mai vreau.**

Da, atunci când eram tânăr am avut această posibilitate să rămân în România. Și poate era bine dacă rămâneam în România. Acum însă nu mai pot să zic nimic. Am rămas, asta este situația. Până la urmă, a fost și aceasta o decizie. Poate nu cea mai rea. A fost destul de complicat să trăiesc acești 30 de ani în Republica Moldova. Este un mediu nu tocmai benefic pentru un scriitor. Este cumva, cum spunea și scriitorul rus Victor Erofeev, ofertant în planul acesta al temelor, dar este un iad pentru tine ca cetățean. Un mediu sufocant și complicat – asta a fost Republica Moldova în acești 30 de ani de zile.

■ **Ce speranțe aveți acum cu această nouă guvernare pro-europeană? Va merge Republica Moldova pe calea europeană așa cum speră toată lumea într-un timp relativ rapid sau această tranziție va continua pentru mai mulți ani de acum înainte?**

■ **Este o întrebare pe care ne-o punem foarte mulți dintre noi acum. Este una importantă și nu știu dacă avem acum un răspuns la ea. Așteptările sunt foarte mari. Foarte mulți oameni**

au votat pentru această guvernare pro-europeană pentru că s-au săturat de mlaștina tranziției și vor niște schimbări reale. Oamenii așteaptă și vor să vadă schimbări pe bune.

Eu nu știu deocamdată ce va fi. Am niște speranțe, dar pe mine m-a mirat un pic acest decret al Maiei Sandu legat de parada militară care va fi pe 27 august aici în centrul Chișinăului. Eu nu cred că aveam nevoie de așa ceva, deoarece 30 de ani de zile am băjbâit și eu nu văd cumva motivele pentru o paradă militară acum.

Altceva era dacă PAS, de exemplu, ar fi realizat ceva în următorii doi-trei ani, apoi ar fi putut avea loc o paradă militară. Dar acum mi se pare prematur și lipsit de sens. Dacă PAS-ul nu-și va respecta promisiunile și nu va obține rezultate palpabile - iar promisiuni au fost foarte multe – mă tem că ne vom mai bălăci mulți ani de acum înainte în această mocirlă a corupției și sărăciei.

■ **Vă mulțumim!**

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europenizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.